

Читам ових дана у новинама како ће Гувернер уложити жалбу Уставном суду Републике Србије поводом одлуке владе о смањењу плата запослених у државној администрацији. А коме ће обичан грађанин Србије уложити жалбу, и то не када му се зарада смањи, већ када остане без посла? Коме да се жале сви они са просечном месечном нето зарадом од 30 хиљада динара? Коме да се обрати милион и двестотине хиљада пензионера са просечном пензијом мањом од 20 хиљада динара? Гувернеру?

Покушавам да пронађем бар неку конзистентност у ставовима економске власти. Заиста, Србија је брод који се тренутно налази усред урагана на отвореном мору. Навигациони инструменти не значе много нити имају неку функцију у таквој ситуацији. Ова метафора најбоље осликава ситуацију у којој се налази не само Србија већ и готово све остале земље. У свету се тренутно прати само пар економских параметара – смањење извозне тражње, пад економске активности и повећање стопе незапослености! Нема приче о томе да ли је финансирање дефицита буџета инфлаторно или не. ФЕД, као и централна банка Британије, директно монетизују дефицит буџета куповином државних хартија од вредности. Полемика да ли би Европска централна банка (ЕЦБ) требало да крене истим путем траје већ више од месец дана. ЕЦБ је скоро „до пода“ спустила референтну каматну стопу (1.25%) и истовремено најавила је да размишља о новим потезима како би утицала на оживљавање економске активности, јер нове пројекције говоре да ће се пад економске активности кретати, у зависности од земаља, између -4 и -9 %! У наредних неколико месеци видећемо да ли ће и ЕЦБ кренути истим путем као ФЕД и централна банка Британије.

Но, мене интересује нешто друго, а односи се на „реинкарнацију“ Кејнса и однос ММФ-а према истој. Кејнс се реинкарнирао, можда није желео, али се ипак реинкарнирао! И ако кејнзијанска економска концепција, у тренутку у којем се свет сада налази, буди страх од ожедног вампира који ће направити даљи хаос у светској економији, онда се ја питам где је ММФ-ов „глогов колац“ да нас реши тих проблема на светском нивоу? Зашто гласноговорници и трбухозборци ММФ-а не укажу земљама са развијеним економијама да уствари раде погрешну ствар?

Да се вратим на метафору брода усред урагана и на навигационе инструменте. Поента је да развијене економије не гледају на „навигационе инструменте“ већ покушавају да брод извуку из олује и спасу посаду. Да ли ће претрпети одређену штету? Наравно да хоће, али „оправка“ ће почети тек када се море смири. И зато се прате само економска активност, стопа незапослености и животни стандард људи. Наравно, за такву акцију потребни су одлучни капетани са снажним осећајем за економију. Платон је давно дао

Куд плови овај брод?

Пише: Дејан Миљковић
уторак, 14 април 2009 18:55

одговор на питање ко треба да управља бродом у олуји (чувени „аргумент компетенције“). Ко је капетан наше мале лађе? Ми немамо једног, имамо их неколико, да не помињем бројне слепе путнике, те зато наш брод плови, односно плута и лево и десно, и напред и назад, и у круг.

Илустроваћемо то са неколико карактеристичних изјава:

-

„Досадашњим економским идеологијама криза се не може превазићи и од вас се очекује инвентивност“, поручио је председник Борис Тадић економистима на отварању "Бизнис форума" на Копаонику (03.03.2009).

-

„Потпредседник Владе [г. Динкић] изјавио је да Србија, ипак, неће ући у рецесију и да ће мере Владе дати резултате... Када је реч о аранжману с ММФ-ом, Динкић је оценио да Србија неће упасти у платно-билансну кризу и не треба јој новац од ММФ-а, већ би тај аранжман имао више психолошки карактер“. (Копаоник 03.03.2009, извор: Борба)

-

„Ако су плате и пензије замрзнуте и смањена домаћа тражња нема разлога да расте инфлација... На стабилизацију девизног курса утиче смањење тражње девиза услед смањене привредне активности (Д.М.), као и пад цена нафтне на светском тржишту“. (гувернер Јелашић, Борба 03.04.2009)

-

„Ја сам била против мера које искључују поједине сегменте државе, као што су просвета, правосуђе, здравство, полиција и војска из смањења зарада... Зашто би био кажњен директор Трезора или Царине, а не судија или лекар?“. (министарка финансија, Новости, 11.04.2009)

„Да сам сама и независна у вођењу фискалне политике, ниво и структура јавних расхода била би другачија: мали број приоритета, на пример Коридор 10, заштита сиромашних без обзира да ли су пензионери, запослени, незапослени, или деца и рационализација државе на свим нивоима“. (министарка финансија, Новац, 12.04. 2009.)

И ви уочавате неконзистентност? Чекајте, има још тога... Игром случаја детаљно сам анализирао буџет за 2009. годину који је прошле године усвојен 'у пет до дванаест'. Као (тадашњи, сада бивши) члан економског тима СНС-а на разговорима са премијером Цветковићем, указао сам да ћемо морати да имамо ребаланс буџета у априлу 2009. године. Да, и тада су сви имали математички приступ решавању проблема - посматрају се бројеви, проценти, калкулише се, а не узима се у обзир економски приступ, економска реалност. Као да ће једна бројка да реши ситуацију, једна математичка операција - одузети или сабрати. Али економија није лутрија, па да чекамо извлачење срећног броја.

Данас је све већи број колега који уочавају поенту - а поента је економска активност. Но, да се вратимо на питање неконзистентности и анализу предлога нових мера Владе.

Одмах да кажем да не желим да превише критикујем предложене мере јер је њихов век кратак - у септембру нас чека нови ребаланс буџета! Али има неколико интересантних ствари које не би ваљало пропустили. Министарка Драгутиновић као оправдање за смањење трансфера локалној самоуправи наводи проблем да је „у републици планиран раст зарада од 8 одсто, а у општинама 20 одсто“ (Новац, 12. април). Стога од 40 милијарди динара усмерених ка локалној самоуправи треба одузети 15 милијарди. Члан 24 Закона о буџету, први став (108. страна), констатује да јединице локалне самоуправе масу средстава за плате исплаћене у 2008. години могу да увећају највише до 7.8%. У истом члану (став три) констатује се да уколико се не поштује одлука из става 1 овог члана, тада министар може обуставити пренос трансферних средстава док се висина средстава за плате не усклади са обавезама из става 1. Наиме, 40 милијарди динара у буџету за 2009. годину пројектовано је управо у складу са овим чланом и са чланом 37 Закона о финансирању локалне самоуправе, односно у висини 1,7% оствареног БДП-а за 2007. годину, а не са пројекцијама локалне самоуправе. Да ли разумете каква образложења се дају за „математички приступ“ решавању проблема у буџету? Схватате ли да би са овом мером морао да се промени и Закон о финансирању локалне самоуправе? Па, има све да пршти од „lex specialisa“!!!

Узгред, још једна занимљива информација за све читаоце: више нисам усамљени присталица кејнзијанизма на српској економској сцени. Поред мене, и влада Републике Србије заговара кејнзијански концепт (али не у својој кући), а такође и гувернер НБС напоскон се разоткрио и приказао као латентни кејнзијанац. Наиме, гувернер који се месецима залаже за смањење плата и пензија (просечна плата у привреди око 30 хиљада динара, а просечна пензија око 20 хиљада динара) како би се смањила агрегатна тражња и притисак на инфлацију, напоскон је открио своје унутрашње кејнзијанско „ја“. Природно би било да гувернер - који се залаже за смањење агрегатне тражње, тј. плата и пензија како би се смањила инфлација - први, личним примером, утиче на смањење инфлације смањењем своје немале плате. Његов аргумент против смањења (сопствене) плате – независност Народне банке Србије. Заиста, НБС је независна у спровођењу монетарне политике. Али није независна од Србије и (судбине) њених грађана.

Влада Републике Србије такође заговара кејнзијански концепт, али на нивоу грађана Србије. Погледајте - субвенционишу се потрошачки кредити. Значи, директно се стимулише потрошња грађана већа од њихових економских могућности у циљу стимулисања економске активности. Да ли то има ефекта? Наравно да има. Цео контингент Фијатових возила пунто (који се само склапа, а не производи у Крагујевцу) допринео је, кажу, расту прихода од ПДВ-а у марту са око 1 милион евра. Замислите тек какав би ефекат био да су добављачи са домаћег тржишта. Значи, сасвим је у реду да на нивоу грађана креирамо дефицит њихових буџета кроз већу потрошњу (која дефинитивно није у складу са њиховим примањима). С друге стране, министарка финансија чак најављује као следећу меру, ако ове не дају очекиване резултате, смањење плата и пензија свим буџетским корисницима, а то аутоматски подразумева још већи дефицит буџета грађана. Да ли је потребно да нагласим да **држава ради погрешну ствар - ми губимо агрегатну тражњу која је неопходна за одржавање економске активности.**

Зато што следимо препоруке ММФ-а које су можда прикладне када је море мирно, али нису дорасле невремени у ком се налазимо.

Са ММФ-ом, ви сте увек у добром друштву

У табели 1. је списак земаља које су у последњих четири до пет месеци склопиле аранжман са ММФ-ом.

Куд плови овај брод?

Пише: Дејан Миљковић
уторак, 14 април 2009 18:55

Табела 1. Склопљени аранжмани са ММФ-ом

Датум

Земља

25. март 2009.

Румунија – прелиминарни договор

12. март 2009.

Демократска Република Конго

6. март 2009.

Јерменија

28. јануар 2009.

Албанија

Куд плови овај брод?

Пише: Дејан Миљковић
уторак, 14 април 2009 18:55

23. јануар 2009.

Етиопија

16. јануар 2009.

Србија

12. јануар 2009.

Белорусија

23. децембар 2008.

Летонија

19. децембар 2008.

Сенегал

Куд плови овај брод?

Пише: Дејан Миљковић
уторак, 14 април 2009 18:55

А, нећете веровати, има и земаља које нису склопиле аранжман са ММФ-ом. Хрватска је 10. априла имала редовне консултације са ММФ-ом где је констатовано да ће Хрватска забележити пад од -2% (то је изгледа ММФ-ова „фора“ за све земље у региону, па и ако пад буде већи, барем нисмо (тј. ММФ) много погрешили!); и оно што је битно, указано је на главни узрок тог пада – **смањене домаће тражње, смањене приватне потрошње уз велики пад инвестиција.**

Хрватска неће ући у аранжман са ММФ-ом јер је донела другу одлуку. Донета је одлука да се током маја емитују еврообвезнице како би се прикупила неопходна финансијска средства. Хрватска има већи маневарски простор са одлуком да кроз буру иде без ММФ-а, и моћи ће, ако види да се ситуација не одвија повољно, да повећа домаћу агрегатну тражњу повећањем дефицита који ће финансирати „живим парама“.

Многи међу вама одмах ће се запитати да ли данас на међународном тржишту капитала постоје финансијска средства. Ма наравно да постоје, даћу вам пример у табели 2.

Табела 2. Одобрени зајмови ММФ-у

Земља

Сума новца

Датум

Чешка

Куд плови овај брод?

Пише: Дејан Миљковић
уторак, 14 април 2009 18:55

1,3 милијарде долара

10. април

Швајцарска

10 милијарди долара

8. април

Канада

10 милијарди долара

3. април

Норвешка

4,5 милијарде долара

28. март

Куд плови овај брод?

Пише: Дејан Миљковић
уторак, 14 април 2009 18:55

ЕУ

100 милијарди долара

20. март

Јапан

100 милијарди долара

20. фебруар

Преко 200 милијарди долара дато је ММФ-у у последњих педесетак дана. Наравно, ми нисмо ММФ, али нама и не треба толико новца. У економском концепту за превазилажење економске кризе предложио сам интензивну дипломатску активност у циљу прибављања неопходних финансијских средстава, те стога апсолутнопоздрављам и **подржавам акцију председника Тадића у погледу захтева за комерцијалним кредитима од Кине и Русије** .

Рекао сам да нећу превише критиковати мере владе, посебно зато што је применила неколико мера које су предложене у економском концепту који је презентираан на сајту НСПМ и економском листу Преглед. Али морам да укажем на то да парцијална имплементација предложених мера у постојећем економском концепту неће дати

синергијски ефекат у смислу одржавања економске активности и запослености.

Подржавам смањење референтне каматне стопе, али то смањење је минорно и недовољно да пружи позитиван ефекат нашој привреди. Такође, драго ми је да су и неке од мојих колега уочиле да је потребно значајније смањење референтне каматне стопе. Тако колега Павле Петровић (Борба, 13.04.2009.) констатује да је централна банка закаснила са попуштањем у рестрикцијама у монетарној политици, и да би било добро да се референтна каматна стопа спусти на ниво нешто већи од пројектоване инфлације (8-10%). У истом тексту колега Петровић констатује да снаге треба усмерити на повећање производње.

Подсећам, предлог који сам изнео у погледу смањења референтне каматне стопе кретао се у висини од 4-5%. Наравно то би било могуће уз замрзавање цена на период од 3-6 месеци. У реду је, нисам заборавио на неолиберале који ће хитро констатовати да ће тај предлог уништити српску економију. Но, сваким новим текстом користим прилику да им пружим додатне информације, и уједно их подстакнем, како би јасно и гласно изнели критику влади која је у протеклим годинама контролисала (замрзавала на одређен временски период) око 26% цена производа и услуга у ЦПИ-у. Иначе ЦПИ обухвата 524 цене производа и услуга, што отприлике значи да је влада контролисала око 130 цена производа и услуга. Како потрошачка корпа, а прати се више комбинација истих, обухвата мањи број производа и услуга, проценат контролисаних цена се креће око 40% (у зависности од посматране потрошачке корпе). Мислите о томе.

Вратимо се на тренутак на став ММФ-а у случају Хрватске који констатује да је пад економске активности вођен падом домаће агрегатне тражње и приватне потрошње. Има у тој информацији ММФ-а још интересантних ставова (коментар остављам за другу прилику), као што је упозорење ММФ-а да Хрватска губи конкурентност у односу на главне трговинске конкуренте јер су друге валуте депресирале. Зато ме не би зачудио да наша збуњена Влада обори вредност евра тј. апресира динар и тиме још више загорча нашу позицију.

Што се тиче расходне стране, подржавам смањење потрошње али не и смањење трансфера локалној самоуправи и замрзавање плата. У погледу смањења трансфера већ сам указао на неконзистентност министарке финансија која је до само пре пар месеци са пуним жаром бранила буџет и поменути трансфер од 40 милијарди динара. Али није само питање неконзистентности, нити повећање плата, већ је проблем далеко озбиљнији. Многи пројекти су покренути на локалном нивоу где је држава неретко дужник, а још чешће касни са плаћањем. Смањење трансфера може креирати још већи

проблем са неликвидношћу реалног сектора тј. предузећа са једне стране, а са друге стране поставља се питање ко ће нормалан од предузетника сутра ући у нови пројекат са државом (рецимо инфраструктурни) ако му држава већ дугује за претходни. Можда ће понеки старији предузетници и ући у посао ако пожелe да евоцирају успомене на „радне акције“ из своје младости, али млађи тешко.

Смањење расхода за 13 милијарди путем замрзавања плата за економску власт тј. владу је у суштини је само корекција цифре у буџету, јер је прво повећање плата требало да уследи у априлу и то кроз повећање основице за обрачун плата од 2%, а друго, тек у октобру када би се основица за обрачун плата повећала за 6% (Закон о буџету, страна 140). Не слажем се са овом мером из два разлога. Први разлог је економске природе и односи се директно на смањење економске активности путем ограничавања, а реално посматрано и смањења, домаће агрегатне тражње. Други разлог је социјалне природе, јер оваква мера директно погађа животни стандард запослених у просвети, здравству, полицији, војсци, правосуђу, култури... Другим речима, опасно су уздрмани социјални темељи једног друштва. Да ли би ова мера могла да се избегне? Да, могла би! Наиме, они који су добро упознати са буџетом за 2009. годину знају да у разделу 15 *Министарств о економије и регионалног развоја*

, функција 410, а у оквиру економске класификације 621

Набавка домаће финансијске имовине

, постоје одвојена средства у износу од 14 милијарди динара намењена за оснивачки улог, за улагање од посебног значаја (ФИАТ – Застава). Ако је Фиат замрзнуо своје улагање до даљњег, зашто не бисмо и ми урадили исто? Зато што смо мазохисти?

(После ћу објаснити да се ова позиција у ствари чува као резерва за

не-дај-Боже

!)

Смањење плата преко 40 хиљада динара запосленима у државној администрацији (погађа мање од 20 хиљада запослених) и трансфер тако остварене уштеде у фонд за борбу против кризе, по мени једино има за циљ да свима који имају мања примања (80% запослених и око 90% пензионера) као и онима који остану без посла, пружи лажан осећај сатисфакције да ето и оном другом не цветају руже, или што би наш народ рекао „да и комшији цркне крава“. Једина добра ствар је што спомиње фонд за борбу против кризе за који се аутор овог текста залаже још од новембра прошле године. С тим да су за тај фонд потребна далеко озбиљнија финансијска средства, али последњи потези председника Тадића у вези са посетом Кини дају извесну наду да ће бити помака у том смеру.

Повећање акциза на бензин и дизел, привремена такса на потрошене телефонске импулсе, као и повећање пореза на имовину јесу мере које имају за циљ да ублаже

смањење пореских прихода услед смањења економске активности, и оне као такве никако не доприносе оживљавању економске активности.

Субвенционисани кредити не би били потребни када би значајно оборили референтну каматну стопу (објаснио сам већ како у предлогу економског концепта и одговору на критике истог) те стога нећу коментарисати кредите за ликвидност, као ни кејнзијански приступ који влада намеће грађанима кроз субвенционисање потрошачких кредита за куповину домаћих производа.

Подржавам додатне мере владе за побољшање ликвидности привреде које се односе на репрограм дугова и привремену конверзију дугова у капитал предузећа. Подсећам, у предлогу економског концепта за превазилажење кризе истакнуто је да помоћ предузећима не сме бити у форми бланко чека већ мора бити праћена учешћем у капиталу од стране државе. (Мало је недостајало да ми доделе етикету 'српског Чавеза' јер се ето у тржишном привређивању залажем за национализацију).

Предлог мултилатералне компензације је математички приступ потирања бројева, и као такав не решава суштински проблем хроничног недостатка финансијских средстава у привреди, те стога неће имати велике ефекте на успоравање пада економске активности.

Влада у буџетским кучинама

Иако је влада уложила велики напор да пројектује ребаланс буџета у складу са препорукама ММФ-а, економске мере које нам предлаже неће дати синергијски ефекат у смислу одржавања економске активности и запослености у постојећем економском концепту.

У табели 3. приказани су прво подаци из Закона о буџету за 2009. годину и економску активност на нивоу реалног раста од 3,5%. Ребаланс буџета који ће се ускоро наћи у скупштини подразумева смањење расхода за око 80 милијарди и пројекцију прихода на бази реалног економског пада од -2%. У овом случају порески приходи би се кретали на нивоу од око 570 милијарди динара. То би генерисало дефицит буџета од 90 милијарди динара тј. 3% у односу на номинални БДП који би се уз пројекцију реалног пада од -2%,

Куд плови овај брод?

Пише: Дејан Миљковић
уторак, 14 април 2009 18:55

кретао око 3000 милијарди динара.

Табела 3. Буџет у зависности од економске активности у динарима

Буџет 2009 (	БДП 3,5%
--------------	----------

Приходи

Расходи

Дефицит

Укупни

698.700.000.000

Укупни

748.300.000.000

Куд плови овај брод?

Пише: Дејан Миљковић
уторак, 14 април 2009 18:55

49.900.000.000

Ребаланс буџета 2009 (	БДП -2%
------------------------	---------

Приходи

Расходи

Дефицит

Укупни

569.840.486.194

Укупни

660.100.000.000

90.259.513.806

Пројекција буџета 2009 (	БДП -5%
--------------------------	---------

Куд плови овај брод?

Пише: Дејан Миљковић
уторак, 14 април 2009 18:55

Приходи

Расходи

Дефицит

Укупни

498.488.662.812

Укупни

660.100.000.000

161.611.337.187

Нажалост, и уз пуно уважавање труда који је влада уложила у решавање постојећих

проблема (додуше математичким приступом), тврдим да економске мере које ће се донети у складу са саветима ММФ-а неће допринети заустављању даљег пада економске активности у нашој земљи. Већ у јулу, а можда и пре, уочиће се да се реални пад економске активности приближава нивоу од -5%. Таква ситуација подразумева отварање рупе у буџету од око 70 милијарди динара услед смањења прихода на годишњем нивоу на око 500 милијарди динара. Е, сада вас враћам на ону позицију у буџету од 14 милијарди динара намењену за Фиат. Тада влада за ребаланс буџета у септембру може да искористи ову позицију за смањење буџетске потрошње, што уз најаву министарке финансија да је следећа мера смањење плата свим буџетским корисницима (рецимо од 10%), може да смањи расходе за додатних 30 милијарди динара. Остатак од 40 милијарди динара вероватно би ишао путем повећања прихода кроз подизање стопе ПДВ-а на ниво од 21-22% и додатних акциза. И то је опет математички приступ решавању проблема који би несумњиво довео до потпуног колапса, јер би додатно смањιο домаћу агрегатну тражњу са једне стране, а оптеретио преостали део реалног сектора повећањем трошкова са друге стране.

Жозе Сарاماго је једном рекао да за брод који не зна где треба да стигне ниједан ветар није повољан. Још није касно да се коригује курс и управи наша српска лађа у правом смеру. Прочитајте још једном предлог економског концепта за превазилажење економске кризе и одговоре на критике упућене истом, време ради за тај концепт!